

İŞARÎ MANA

İşarî mânâ, bir kelâmın doğrudan değil, işaret olarak ince anlamlar taşımasıdır. Mesela, katıldığı toplantıdan erken dönen birine, “Niçin erken döndüğü” sorulduğunda “Hava soğuktu, fazla kalamadım” dese bununla hem maddi havanın soğukluğunu nazara verebilir, hem de toplantıdaki uygunsuz ortama dikkat çekebilir.

Fıkıh âlimleri kıyas yoluyla bazı neticelere varırlar. İşari tefsir mensupları da istihrac ettikleri manalarla ibret alırlar. Mesela, **“Ona (Kur’ana) ancak tertemiz olanlar dokunabilir”** (Vakıa, 79) ayeti için **“Nasıl ki Kur’ana ancak temiz beden dokunabilir. Onun gibi, Kur’anın manalarını da ancak müttaki insanların temiz kalbleri zevkedebilir”** sonucuna ulaşmak güzel bir işarî manadır. Keza, **“İçinde köpek ve cünüp bulunan eve melekler girmez.”** (Ebu Davud, Taharet, 89) hadisinden **“kibir ve hasedle kirlenmiş kalbe de iman hakikatlerinin feyzi girmez”** sonucuna varmak isabetli bir yorumdur.

Makbul bir işarî tefsir için şu dört esasa dikkat çekilmiştir:

1-Kuran’ın zahirine aykırı olmaması.

2-Onu destekleyen şer’i bir delil olması.

3-Şer’an ve aklen reddedilmemesi.

4-Zahiri mananın tamamen reddedilip, “Bundan murat **ancak** bu işarî manadır” denilmemesi.

Konuyu bazı örneklerle açmakta yarar görüyoruz:

1-Allahın yardımı ve fetih geldiğinde insanların fevc fevc Allahın dinine gireceklerini haber veren Nasr Suresi nazil olduğunda, artık Resulullahın (asm) dünyadaki görevinin bitmek üzere olduğunu hisseden Hz. Ömer (ra) ağlamaya başlar.

Keza, Hz. Peygamber ömrünün sonlarına doğru bir konuşmasında **“Bir kul dünyada kalmakla Allah’a dönmek hususunda muhayyer bırakıldı. O, Allah katında olanı seçti.”** deyince, Hz. Ebubekir gözyaşlarını tutamaz. (Buhari, Menakıbu’l- Ensar, 45) Hâlbuki aynı hadisi duyan nice insan, o anda Hz. Ebubekirin hissettiğini hissetmez.

Hz. Ebubekir, Veda Haccı’nda nazil olan **“Bugün dininizi kemale erdirdim ve size olan nimetimi tamamladım.”** (Maide, 3) ayetini duyunca “Kemalden sonra ancak noksan vardır” der. Hz. Peygamberin vefatının yaklaştığını hisseder ve ağlar.

2- “Allah gökten bir yağmur indirdi de, vadiler kendi miktarınca sel oldu.

Sel de üzerine çıkan bir köpük yüklenip götürdü. Ayrıca süs eşyası veya alet yapmak için ateşte üzerini yakıp erittikleri madenlerden de bunun gibi bir köpük oluşur. İşte Allah hak ile batılı böyle misallendirir.” (Ra’d, 17)

Ayet hak ve batıl mücadelesini anlatmaktadır. Hamdi Yazır, gökten indirilen yağmurun İlahi vahyi temsil ettiğini, bunda beşer kesbinin bir müdahalesi olmadığını; madenlerden süs eşyası ve alet yapılmasının ise beşerin kesb ve ictihadı ile istinbat ve telif olunan hak malumatı temsil ettiğini söyler ve şu neticeye varır: “Bunların ikisi de esas itibarıyla Hakk’ın birer ihsanıdır.”

Gazali, âyetle ilgili şu yorumu yapar: Ayette geçen su, Kur’andır. Vadiler kalplerdir. Her kalbin kapasitesi farklı farklıdır. Köpük, küfür ve nifaktır. Her ne kadar suyun üstünde görülse de, köpüğün sebatı yoktur. İnsanlara faydası olan hidayet ise, kalıcıdır.

3-”Muhammed Allahın elçisidir. Onunla beraber olanlar, kâfirlere karşı şiddetli, kendi aralarında merhametlidirler. Sen onları Allah’tan bir lütuf ve rıza isteyerek rüku ve secde eder vaziyette görürsün...” (Fetih, 29)

Fetih Suresi’nin bu son ayeti, Hz. Peygamberin (asm) ashabını seçkin vasıflarıyla haber vermektedir. “Onunla beraber olanlar” ifadesi Hz. Peygamberle mağarada özel beraberliğe, hususi sohbe mazhar olan Hz. Ebubekir’e baktığı gibi, “kâfirlere karşı şiddetli” ifadesi Hz. Ömere, “kendi aralarında merhametlidirler” ifadesi Hz. Osman’a, “Sen onları Allah’tan bir lütuf ve rıza isteyerek rüku ve secde eder vaziyette görürsün” ifadesi Hz. Aliye işaret etmektedir.